

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет сценічного мистецтва

Кафедра музично-драматичного театру

СЦЕНІЧНА МОВА

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі
спеціальності

026 «Сценічне мистецтво»,

ОП «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно»

Харків – 2024

УДК 808.55(073)
С 92

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 11 від 09 квітня 2024 р.)

Рецензенти:

Леонід КОСМІН, ст. викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури, заслужений працівник культури України
Людмила КОЛЧАНОВА, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічної мови Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського

Укладачі:

Анастасія БІЛЕНЬКА, доктор філософії з культурології, викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури
Ольга СВІТЛИЧНА, викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури

Сценічна мова : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для
С 92 здобувачів 2 курсу першого (бакалавр.) рівня вищої освіти зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво», ОП « Акторське мистецтво драматичного театру та кіно» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т сценіч. мистецтва, Каф. музич.-драмат. театру ; [уклад.: А. Біленька, О. Світлична]. — Харків: ХДАК, 2024. — 27 с.

Програма та навчально-методичні матеріали «Сценічна мова» призначені для викладачів здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (2 курс) зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно». Головною метою програми та навчально-методичних матеріалів є допомогти студентам усвідомити значення сценічного слова у сценічному творі і домогтися виразної, емоційної мови на сцені.

УДК 808.55(073)

© Харківська державна академія культури, 2024 р.
© Біленька А., 2024
© Світлична О., 2024

ЗМІСТ

Загальна інформація про дисципліну	4
Анотація дисципліни	4
Політика дисципліни	9
Тематика практичних занять	11
Методичні рекомендації до практичних занять	17
Самостійна робота	19
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	20
Перелік питань для самоконтролю студентів	21
Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання	23
Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна	24
Рекомендовані джерела інформації	24

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1	Назва дисципліни	Сценічна мова
2	Викладач	Світлична Ольга Олександрівна Біленька Анастасія Миколаївна
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	svitli4na@gmail.com nastasiya51094@ukr.net
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Обов'язкова
5	Рік підготовки	2
6	Семестр	3, 4
7	Лекції (год.)	–
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	35
9	Самостійна робота (год.)	130
10	Індивідуальна робота (год.)	30
11	Кількість кредитів	6,5
12	Загальна кількість годин	195
13	Види поточного контролю	Підсумкові покази, усне опитування,
14	Вид підсумкового контролю	іспит (3 сем), іспит (4 сем)

2. АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Сценічна мова» покликана допомогти студентам усвідомити значення сценічного слова у сценічному творі і домогтися виразної, емоційної мови на сцені.

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

«Сценічна мова» - обов'язкова навчальна дисципліна, яка є частиною загальної системи викладання фахових дисциплін, для виховання та різнобічного гармонійного розвитку фахівців спеціалізації «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно».

Набуті знання та уміння можуть бути використані при вивченні дисциплін «Основи вокального виконавства», «Комплексна система пластичного виховання актора: Ритміка», «Майстерність актора», «Робота актора в поетичному театрі», «Специфіка роботи актора в кіно», «Специфіка роботи актора в музично-драматичному театрі».

2.3. Мета вивчення дисципліни – забезпечення набуття студентами ключових фахових компетентностей з освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно», формування теоретичних знань і умінь щодо поєднання технічних та творчих завдань при вихованні голосомовних навичок, розвиток орфоепічної культури студента, знань про віршескладання, вміння використовувати ці знання під час виконання байки та балади. Засвоєння теми «Логіка та інтонація сценічної мови» та використання цих знань в роботі над казкою. Крім того, виконання казки потребує створення яскравих образів героїв та оповідача.

2.4. Завдання вивчення дисципліни:

- Поєднання технічних та творчих завдань при вихованні голосомовних навичок.
- Розвиток орфоепічної культури студента та подальша робота над чіткістю дикції.
- Створення яскравих образів героїв казки та оповідача.
- Робити ідейно-тематичний аналіз казки, дієвий, аналіз композиційну будову і знаходити конфлікт.
- Спираючись на отримані знання щодо техніки виконання віршованої форми, втілити їх в роботі над байкою і баладою.
- Продовжити роботу над технікою дихання.

- Продовжити роботу над удосконаленням професійних властивостей голосу (легкість, політність, діапазон, володіння різними регістрами, краса і витривалість).
- Удосконалювати інтонаційну виразність.
- Продовжити роботу по складанню особистого словника.

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

У студентів мають бути сформовані наступні загальні та фахові компетентності:

<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Здатність орієнтуватися у предметній області та розумітися на професійній діяльності.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.</p> <p>ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК14. Здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень, домагатися морального і фізичного вдосконалення своєї особистості.</p> <p>ЗК15. Здатність приймати нестандартні рішення, вирішувати проблемні ситуації.</p> <p>ЗК16. Здатність к адаптації до нових ситуацій, переоцінці накопиченого досвіду, аналізу своїх можливостей.</p> <p>ЗК17. Здатність працювати в театральному колективі.</p>
<p>Загальні фахові компетент-</p>	<p>ФК1. Здійснювати акторську діяльність у соціально значимих міжнародних, регіональних, обласних, муніципальних театральних установах, спрямованих на художньо-естети-</p>

ности (ФК)	<p>чний розвиток усіх категорій населення.</p> <p>ФК2. Генерувати ідеї та здійснювати інтерпретацію сценічного образу (дійової особи вистави).</p> <p>ФК3. Аналізувати (усно і письмово) сценічний твір.</p> <p>ФК7. Оперувати специфічною системою виражальних засобів (пластично-зображальними, акторсько-виконавськими) під час створення та презентації сценічного образу.</p> <p>ФК11. Викладати дисципліни, що пов'язані з майстерністю актора у загальноосвітніх школах, організаціях професійної освіти та додаткової освіти для дітей та молоді.</p>
-------------------	---

У результаті навчання студенти повинні:

Програмні результати навчання (ПРН)	<p>ПР01. Визначати взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із засадами розвитку сфери культури й мистецтва в Україні.</p> <p>ПР04. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.</p> <p>ПР05. Застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення до розв'язання відповідних задач професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва.</p> <p>ПР07. Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір.</p> <p>ПР09. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.</p> <p>ПР15. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.</p> <p>ПР16. Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну саморегуляцію.</p> <p>ПР18. Знати основні закони психології творчості.</p>
--	---

	ПР21.Презентувати результати професійної діяльності та проектів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефаківців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.
--	--

Уміння:

- вірно розуміти завдання, що ставляться перед здобувачами, на основі отриманої від викладача вербальної інформації, без додаткової демонстрації їх викладачем;
- вірно виконувати на практиці отримане завдання за відведений відрізок часу;
- запам'ятовувати (тобто фіксувати) отримане завдання та самостійно застосовувати отримані знання у практичній діяльності в індивідуальній роботі над літературними творами та під час занять з інших фахових дисциплін;
- володіти спеціальною термінологією;
- удосконалювати і використовувати на практиці змішано-діафрагмальний тип дихання;
- продовжити роботу по втіленню знань з орфоепічної нормативності української мови за застосовувати ці знання на практиці, підключати свій мовний слух та контролювати свою вимову;
- продовжити тренувати рухомі частини мовного апарату, знати та працювати над виправленням мовних вад ;
- самостійно проводити груповий тренінг зі студентами своєї групи
- продовжувати контролювати напруження м'язів, пов'язаних з голосо-мовним апаратом та знімати зайве напруження м'язів;
- поєднувати мову з рухами;
- підкоряти свій власний темпоритм загальному ритму академічної групи під час практичних занять.

Комунікація:

1. надавати фахівцям і нефахівцям інформацію, ідеї та власний досвід в галузі професійної діяльності;
2. розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманітність та мультикультурність світу і керуватися у своїй сфері діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва;
3. вільно застосовувати основні принципи творчого розвитку сценічного мистецтва, намагаючись впливати на соціокультурні зміни.

Автономія та відповідальність.

Випускник програми повинен бути відповідальним за розвиток професійного знання і практик, зокрема:

1. відповідати за налагодження гармонійних відносин у театральному колективі;
2. бути здатним вчитися упродовж життя, здатним до подальшого навчання з високим рівнем автономності;
3. бути відповідальним за професійний розвиток окремих осіб та/або театральних колективів;
4. приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах розвитку сценічного мистецтва;
5. бути здатним самостійно виконувати нові творчі завдання.

3. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу студента; у випадку не виконання всіх зазначених завдань, до екзамену

здобувач не допускається; пропущені заняття мають бути відпрацьовані (всі практичні завдання повинні бути виконані).

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки під час усного опитування та списування у ході контрольних робіт, на іспиті. **Норми академічної етики:** дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; використання гаджетів заохочується лише при дистанційній роботі.

3.3. Програма навчальної дисципліни:

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	усього	лек.	пр.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	
Розділ 1					
Тема 1. Логіка та інтонація сценічної мови	11		3		8
Тема 2. Правила розставлення логічних наголосів.	13		5		8
Тема 3. Наголос. Наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.	27		9		18
Тема 4. Різновиди казок. Народні та авторські казки. Побутові, фантастичні та казки про тварин.	21		3		18
Тема 5. Практична робота над казкою.	33			15	18
Разом за розділом 1.	105		20	15	70
Розділ 2					
Тема 6. Особливості віршування.	5		1		4
Тема 7. Основні системи віршування та засоби підвищення віршованої виразності.	11		2		9
Тема 8. Рима. Строфа.	10		3		7

Тема 9. Роди, види, жанри літератури.	12		2		10
Тема 10. Твори лірико-епічного жанру.	12		2		10
Тема 11. Особливості виконання лірики.	10		3		7
Тема 12. Байка	6		2		4
Тема 13. Практична робота над байкою та баладою.	24			15	9
Разом за розділом 2	90		15	15	60
Усього годин	195		35	30	130

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Логіка та інтонація сценічної мови.

Тема. Логіка та інтонація сценічної мови.

Мета: З'ясувати, що означає логіка і інтонація сценічної мови та їх значення в практичній роботі над твором.

Завдання:

1. Ознайомитись з поняттям «логічний наголос».
2. Ознайомитись з поняттям «логічна пауза».
3. Мовні такти. Навчитись поділяти речення на мовні такти.
4. Засвоїти поняття «логічної мелодії» і «логічної перспективи».
6. Ознайомитись з поняттям «інтонації». Моделі інтонації.
7. Вивчити правила розставлення логічних пауз.
8. Навчитись правильно інтонувати розділові знаки.

Тема 2. Правила розставлення логічних наголосів.

Тема. Правила розставлення логічних наголосів.

Мета: Вивчити правила , за якими безпомилково можна з'ясувати правильний логічний наголос в мовному такті чи реченні.

Завдання: Вивчити:

1. Правило протиставлення
2. Правило нового поняття
3. Правило родового відмінку
4. Правило порівняння
5. Правило переліку
6. Правило наголосу в групових найменуваннях

Тема 3. Наголос. Наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.

Тема. Наголос. Наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.

Мета: Бути обізнаним з цього питання та стати носієм літературної мови.

Завдання:

1. Вивчити правила наголошення іменників.
2. Вивчити правила наголошення дієслів.
3. Вивчити правила наголошення прикметників.
4. Вивчити правила наголошення прислівників.
5. Знати правила наголошення числівників.
6. Знати правила наголошення займенників.

Тема 4. Різновиди казок. Народні та авторські казки. Побутові, фантастичні та казки про тварин.

Тема. Різновиди казок. Народні та авторські казки. Побутові, фантастичні та казки про тварин.

Мета: Отримати теоретичні знання щодо казки для подальшої практичної роботи над твором цього жанру на індивідуальних заняттях.

Завдання:

1. Ознайомитись з такими різновидами казок:
  - а) народні казки;
  - б) авторські казки;
2. Ознайомитись з такими жанрами казок, як побутові, фантастичні та казки про тварин.
3. Особливості практичної роботи над казкою і її виконання.

Тема 5. Практична робота над казкою.**Тема. Практична робота над казкою.**

Мета: На прикладі матеріалу казок навчитись створювати різноманітні образи персонажів, оповідача і навчитись вести оповідь.

Завдання:

1. Зробити літературний та дієвий аналіз твору
2. Провести фонетичний аналіз твору.
3. Зробити логічний аналіз твору.
4. Визначитись з композиційною будовою твору.
5. Визначити конфлікт твору.
6. Створити яскраві образи героїв та оповідача.

II семестр**Тема 6. Особливості віршування.****Тема. Особливості віршування.**

Мета: Вивчити закони створення та правила виконання віршованих творів та навчитись використовувати їх у практичній роботі.

Завдання:

1. З'ясувати різницю між віршованою і прозовою мовою.

2. Визначити ознаки поетичної мови.
3. Ознайомитись з своєрідністю графічного зображення.
1. Ознайомитись з трьома основними системами віршування (тонічна, силабічна, силабо-тонічна)
2. Навчитись розрізняти всі віршовані розміри.

Тема 7. Основні системи віршування та засоби підвищення віршованої виразності.

Тема. Основні системи віршування та засоби підвищення віршованої виразності.

Мета: Розрізняти приналежність твору до тієї, чи іншої системи віршування.

Завдання:

1. Знати особливості тонічної системи віршування.
2. Знати особливості силабічної системи віршування.
3. Знати особливості силабо-тонічної системи віршування.
4. Знати історію виникнення і розвитку різних систем віршування від тонічної до силабо-тонічної, а також приналежність до них відомих поетів.

Тема 8. Рима. Строфа.

Тема. Рима. Строфа.

Мета: Ознайомитись з різними видами рим і строф.

Завдання:

1. Знати:
  - а) що таке «строфа»;
  - б) двовірш;
  - в) тривірш;
  - г) чотиривірш;

- д) п'ятивірш;
  - е) шостивірш;
  - є) октава;
  - ж) сонет
2. Навчитись визначати різновиди рим:
- а) кільцева;
  - б) парна;
  - в) перехресна.

Тема 9. Роди, види, жанри літератури.

Тема. Роди, види, жанри літератури.

Мета: Ознайомитись з родами, видами, жанрами літератури та їх своєрідністю.

Завдання:

1. Знати, що таке «роди літератури».
2. Епос як рід літератури.
3. Лірика як рід літератури.
4. Драма як рід літератури.
5. Знати, що таке «жанр літератури».
6. Епопея як жанр літератури.
7. Байка як жанр літератури.
8. Билина як жанр літератури.
9. Казка як жанр літератури.
10. Драма як жанр літератури.
11. Знати тематичний принцип поділу лірики.

Тема 10. Твори лірико-епічного жанру.

Тема. Твори лірико-епічного жанру.

Мета: Засвоїти, які твори належать до лірико-епічного жанру.

Завдання:

1. Знати, що таке поема.
2. Знати, що таке балада.
3. Знати, що таке сюжетний вірш.
4. Знати, що таке роман у віршах.

Тема 11. Особливості виконання лірики.**Тема. Особливості виконання лірики.**

Мета: Знати особливості лірики з метою використання цих знань у практичній роботі над віршованими творами.

Завдання:

1. Знати особливості виконання:
  - а) поеми;
  - б) балади;
  - в) сюжетного вірша;
  - г) роману у віршах.
2. Використовувати отримані знання у практичній роботі на індивідуальних заняттях.

Тема 12. Байка**Тема. Байка**

Мета: Отримати теоретичні знання про байку як жанр літератури і використовувати ці знання у практичній роботі на індивідуальних заняттях.

Завдання:

1. Ознайомитись з історією народження байок.
2. Ознайомитись з алегоричною мовою байки.
3. Своєрідність акторського виконання байок.

Тема 13. Практична робота над байкою та баладою.

Тема. Байка

Мета: На прикладі байки та балади продовжити знайомство з правилами виконання віршованих творів.

Завдання:

1. Підібрати байку для виконання на практичному показі.
2. Зробити ідейно-тематичний та ідейний аналіз.
3. Зробити фонетичний та логічний аналіз.
4. Визначитись з композицією та конфліктом байки.
5. Створити образи героїв та оповідача.
6. Знайти пластичне рішення виконання.
7. Відібрати баладу для виконання на практичному показі.
8. Зробити ідейно-тематичний та ідейний аналіз балади.
9. Зробити фонетичний та логічний аналіз балади.
10. Визначитись з композицією та конфліктом балади.
11. Знайти пластичне рішення виконання балади.
12. Визначити ритмічний і мелодійний малюнок балади.
13. Виконати баладу і байку з повною емоційною віддачею.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Оскільки в III семестрі студенти на індивідуальних заняттях працюють над сценічним читанням казки, студенти мають отримати теоретичні знання з теми «Логіка та інтонація сценічної мови». Вона надає знання щодо засобів виразної вимови, правил розставлення логічних пауз і мовних тактів, правил розставлення логічних наголосів, інтонування розділових знаків, моделей інтонації, теорії актуального членування тексту. Крім того, особливу увагу слід звернути на розкриття поняття «казка» та її різновидів..

2. В цьому семестрі починаймо вивчати основні правила логічних наголосів. Ці правила краще засвоювати практично під час роботи над художнім твором.
3. Практична робота над прозовим твором потребує знань щодо наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.
4. Отримавши теоретичні знання щодо такої казки з точки зору літератури та особливостей її виконання, можна переходити до практичної роботи над нею. Необхідно відібрати казку, зробити ідейно-тематичний аналіз, дієвий аналіз, зробити орфоепічний розбір, створити повнокровні яскраві образи героїв казки та оповідача, напрацювати атмосферу, виконати казку з повною емоційною віддачею.
5. Робота над баладою та байкою потребують ретельного вивчення законів віршування та правил виконання віршів. Вивчити особливості тонічної, силабічної, силабо-тонічної систем віршування.
6. Знати, які бувають види строф (двовірш, тривірш, чотиривірш, п'ятивірш, шестивірш, октава, сонет, олександрійський вірш) і пов'язані з ними історичні дані. Знати, які існують різновиди рим (парна, перехресна, кільцева); різновиди клаузул (чоловіча, жіноча, дактилічна, гіпердактилічна).
7. Розкрити такі поняття, як «жанр», «види літератури», «образ ліричного героя». Знати такі роди літератури: епос, лірика, драма. Вивчити такі жанри лірики: ліричний вірш, пісня, елегія, епіграма, епітафія та ін.; драми: трагедія, комедія, драма, водевіль, фарс та ін.; епосу: епопея, казка, байка, легенда, оповідання, повість, роман, новела. В III семестрі має велике значення набуття знань про твори лірико-епічного жанру, такі як ода, мадригал, гімн, диферамб, елегія, станси, сонет, сатиричні вірші, епіграма, епіталама, епіфтафія. І, звичайно найбільшу увагу треба звернути на техніку виконання цього жанру.
8. Практична індивідуальна робота над байкою та віршем потребує такої послідовності: підібрати байку для виконання на практичному показі, зробити ідейно-тематичний та ідейний аналіз, зробити фонетичний та логічний аналіз,

визначитись з композицією та конфліктом байки, створити яскраві образи героїв та оповідача, знайти пластичне рішення виконання; відібрати баладу для виконання на практичному показі, зробити ідейно-тематичний та ідейний аналіз балади, зробити фонетичний та логічний аналіз балади, визначитись з композицією та конфліктом балади, знайти пластичне рішення виконання балади, визначити ритмічний і мелодійний малюнок балади, виконати баладу і байку з повною емоційною віддачею.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Логіка та інтонація сценічної мови.	8
2.	Правила розставлення логічних наголосів.	8
3.	Наголос. Наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.	18
4.	Різновиди казок. Народні та авторські казки. Побутові, фантастичні та казки про тварин.	18
5.	Практична робота над казкою.	18
6.	Особливості віршування.	4
7.	Основні системи віршування та засоби підвищення віршованої виразності.	9
8.	Рима. Строфа.	7
9.	Роди, види, жанри літератури.	10
10.	Твори лірико-епічного жанру.	10
11.	Особливості виконання лірики.	7
12.	Байка	4
13.	Практична робота над байкою та баладою.	9
Разом		130

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Значну роль у підготовці студентів з даної дисципліни займає самостійна робота. Оскільки навчального матеріалу дуже багато, а часу для відпрацювання бракує, то саме на самостійну роботу лягає основне навантаження. Крім того, в ній перевіряється відповідальність студента, здатність працювати над собою.

Головна мета самостійної роботи – це напрацювання, засвоєння та удосконалення технічного виконання вправ, доведення їх до автоматичного виконання з наступним підключенням рухів, а наприкінці – акторського завдання.

Студентові потрібно:

- прочитати твори: «Техніка сценічного мовлення» Грицана Н.В., «Свічадо Зореслова» Ігнатюк М. М., Сулятицький М. І., «Антологія української поезії ХХ ст. : від Тичини до Жадана», «Літургія кохання : Антологія української любовної лірики кінця ХІХ – початку ХХІ століття», «Художнє слово на сцені» Р.Черкашина;

- після отримання теоретичних знань щодо логіки та інтонації сценічної мови, варто запропонувати студентам на прикладі тренувального тексту зробити його розмітку: розподілити його на мовні такти, позначити наголошені слова, зробити аналіз логічної перспективи, графічно відобразити в тексті інтонування наголошених слів;

- продовжувати працювати зі словником;

- в спеціальному навчальному тексті знайти зразки наголошених іменників, дієслів, прикметників; вигадати власні приклади таких речень на кожне з цих правил;

- прочитавши велику кількість різних за жанром казок, запропонувати викладачеві декілька варіантів для подальшої індивідуальної роботи;

- після отримання теоретичних знань щодо особливостей і законів віршування, звернутись до рекомендованої літератури, наприклад, «Антології української поезії ХХ ст. : від Тичини до Жадана» і

знайти приклади парної, перехресної та кільцевої рими, знайти зразки з двоскладовим, трьохскладовим і т.д розміром, записати приклади тонічних, силабічних, силабо-тонічних віршів, знайти зразки різновидів клаузул (чоловіча, жіноча, дактилічна, гіпердактилічна).

- з'ясувати, які засоби віршованої виразності використовував поет на прикладі обраного вірша;

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Що таке логічний наголос?
2. Що таке мовні такти?
3. Що таке логічна пауза?
4. Що таке логічна перспектива?
5. Мовні такти та правила розставлення логічних пауз?
6. В яких випадках пауза на розділових знаках не ставиться?
7. Правила розставлення логічних наголосів.
8. Розкрийте особливості наголошення іменників, дієслів, прикметників, прислівників, числівників, займенників.
9. Які існують різновиди казок?
10. Які існують системи віршування?
11. Хто є засновником силабо-тонічної системи віршування?
12. Які існують віршовані розміри?
13. Що таке тонічний вірш?
14. Що таке строфа?
15. Які існують види строф?

16. Що таке «роди літератури»?
17. Які існують роди літератури?
18. Що таке «жанр літератури».
19. Які існують жанри літератури?
20. Розкрийте особливості тематичного принципу поділу лірики.
21. Що таке поема?
22. Що таке балада?
23. Що таке байка?

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівень досягнення запланованих результатів навчання перевірятиметься за допомогою рубіжних етапів контролю у формі усного опитування та практичного виконання тем курсу. Оцінка залежить від якості виконання завдань самостійної роботи студентів.

Завданням оцінювання є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, використовувати дихання змішано-діафрагмального типу, володіти чіткою вимовою, показати певний рівень володіння професійними властивостями голосу.

Студент повинен вільно орієнтується в поняттях дисципліни, а також застосовувати їх практично; безпомилково виконувати більш складні вправи з дихання, голосу та дикції, контролювати м'язове напруження, особливо голосових зв'язок, правильно виконувати всі практичні завдання; вміти самостійно відпрацьовувати техніку вправ; легко виконувати нові акторські завдання, не втрачаючи акценту на мовну складову.

Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Сценічна мова» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової кредиту та включає: а) систематичне відвідування занять; б) активність роботи на практичних заняттях; в) вчасне виконання завдань; г) успішні результати тренінгу, г) оцінка за роботу на індивідуальних заняттях, д) оцінки за виконання усіх завдань самостійної роботи; е) якість виконання техніки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ з/п	Найменування	Номер теми
1	Робочі програми	1-13
2	Силабус	1-13
3	Аудіо-візуальні носії інформації (ноутбук, колонки)	1-13
4	Аудиторія (спеціальний зал для занять)	1-13
5	Фортепіано	1-13

6	Фізична присутність партнерів (це групові заняття – до 16 студентів в одній групі)	1-13
7.	Килим на підлогу	1-13

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. / Б. Антоненко-Давидович. - К: Либідь, 1991.
2. Білодід І. К. Закономірності розвитку усної літературної мови. К., 1965, с. 23
3. Бурлуцький А. В. Українське сценічне мовлення в драматичному театрі – від джерел до сьогодення : монографія.– Одеса : Астропринт, 2011.– 211 с.
4. Гладишева А. О. Сценічна мова. / А. О. Гладишева. – К. : КІТМ, 1999. – 2004 с.
5. Гладишева А. О. Сценічна мова. Монологи. Композиції. Моноп’єси. Навчальний посібник-хрестоматія. Біла Церква : ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2013. 368 с.
6. Гладишева А. О. Сценічна мова. Основні поняття та їх тлумачення : навч. посіб. Київ : КДІТМ, 2003. 92 с.
7. Гладишева А.О. Сценічна мова: дикційна та орфоепічна нормативність: навч. посібник Київ: [Червона Рута-Турс], 2007.
8. Грицан Н.В. Техніка сценічного мовлення: навч.-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ, 2020. 286 с.
9. Єрмоленко С. Культура мови на щодень / С. Єрмоленко. – Київ: Довіра, 2000.
10. Ігнатюк М. М., Сулятицький М. І. Свічадо Зореслова : посібник-хрестоматія зі сценічної мови для студ. вищ. навч. закладів к-ри і м-в. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 532 с.
11. Ігнатюк М.М. На кону вічності: монолог у мистецтві драматичної вистави: навч. посіб.-хрестоматія для студ. вищих навч. закл. культури і мистецтв. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005
12. Капська А. Й. Виразне читання. Практичні і лабораторні заняття : навч. посіб.

- Київ : Вища шк., 1990. 175 с.
13. Карасьов М. М. Мистецтво художнього читання. Київ : «Мистецтво», 1965. 148 с.
  14. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посібник. Київ : Ліра – К, 2007. 240 с.
  15. Кобзар Т. В. Сценічна мова. Хрестоматійний збірник текстів для вправ з техніки мови / Т. В. Кобзар. – К., 1998.
  16. Косенко Н. Як правильно говорити українською / Н. Косенко, Т. Вакуленко. – Харків: Книжковий клуб, 2007.
  17. Кравченко Т. Особливості використання мови під час роботи на сцені та в кадрі // Наук. вісник Київ. нац. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого. – К.: ВПП «Компас». – 2018. Вип. 23. – С. 35-41.
  18. Кукуруза Н.В. Літературна композиція: від задуму до сценічного втілення // Навчальний посібник до розділу з навчального курсу “Сценічна мова”. Івано-Франківськ, 2013. 288 с.
  19. Мацько Л. Стилїстика української мови / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. – Київ: Вища школа, 2003.
  20. Нечаєнко Т. В. Словесна дія : Основи техніки мовлення : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Київ : ДАКККіМ, 2000. 136 с.
  21. Овчіннікова А. П. П'ять кроків до гарної мови : Мовна комунікація : техніка мовлення / за ред. А. Ю. Цофнаса. Одеса : Фенікс, 2008. 192 с.
  22. Олійник О. Світ українського слова. Ін-ут українознавства Київськ. унту ім. Тараса Шевченка. Київ : «Хрещатик», 1994. 416 с.
  23. Прокопенко Т.М. Дикція: навч. посіб. з курсу "Сцен. мова" – Х.: ХДАК, 2006
  24. Словесна дія. Під ред. Нечаєнко Т. Основи техніки мовлення. / Словесна дія. Під ред. Нечаєнко Т. – Київ, 2000. – (Навчальний посібник).

25. Сокирко Л.Г. Слово актора: поради з орфоєпії українського сценічного мовлення. -К.: Мистецтво, 1971. - 56 с.
26. Тоцька Н. Сучасна українська літературна мова : фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія / Н. Тоцька. – К. Либідь, 1981.
27. Уварова Т.І. Монолог як явище культури: монографія. О.: Астропринт, 2009
28. уклад. Н. М. Литвиненко. Сценічна мова: прогр. курсу. Х.: ХДАК, 2011
29. уклад.: В. Ю. Тополевський. Сценічна мова: навч.-метод. посіб. для практик. занять та самост. роботи студ. 1-4 курсів спец. "Театр. мистецтво" спеціалізація "Актор драм. театру та кіно".Х.: ХДАК, 2012
30. Українська мова. Енциклопедія. – Київ, 2004. – (Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана).
31. Хоролець Л. Слово мовлене: значення слова в акторській практиці //Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, 2016. Вип. 19. С. 36.
32. Черкашин Р. Художнє слово на сцені / Р. Черкашин. – Київ: Вища школа, 1989.
33. Черкашин Р. Художнє читання. Техніка та логіка мови : підручник. Київ : Мистецтво, 1955. 123 с.

Допоміжна література:

34. Антологія сучасної новелістики та лірики України 2010 / упоряд. О. Апальков. Канів : «Склянка часу», 2010. 392 с.
35. Антологія української поезії ХХ ст. : від Тичини до Жадана / упоряд. І. Малкович. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020, 2016 с.
36. Курбас Л. Філософія театру / Л. Курбас; упоряд. М. Лабінський; [ред.. м. Москаленко]. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 917 с.
37. Літургія кохання : Антологія української любовної лірики кінця ХІХ – початку ХХІ століття / упоряд. І. Лучука. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 728 с.

38. Наконечна О. І. Окремі питання сценічного мовлення в умовах білінгвізму, Одеса 2009.
39. Овчиннікова А. П. Мовленева комунікація та мистецтво мовлення / А. П. Овчиннікова. – Одеса : Маяк. – 1999. – 253 с.
40. Омеляновська-Чорна П. Софія Федрцева / П. Омеляновська-Чорна – К.: Мистецтво, 1971. – с.25-26.
41. Орфоепічний словник української мови : У 2 т. – К. : Довіра, 2001-2004.
42. Прокопенко Т.М. Правила українського та російського літературного мовлення за їх порівнянням: посіб. з курсу «Сценічна мова». Х.: ХДІК, 1997
43. Сучасна українська мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун та ін.; За ред. О. Д. Пономарева. — 2-ге вид., перероб. — К.: Либідь, 2001.
44. Черкашин Р. О., Фоміна Ю. Г. Ми – березільці: театральні спогади-роздуми / Роман Олексійович Черкашин, Юлія Гаврилівна Фоміна; Упоряд. В. Собіянський; Передм. Наталія Єрмакова. – К.: Акта, 2008. – 345 с.

Інформаційні ресурси

45. Бібліотека Харківської державної академії культури <http://lib-hdak.in.ua/>
46. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека <http://mtlib.org.ua/>
47. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка <https://korolenko.kharkov.com/>

Навчальне видання

СЦЕНІЧНА МОВА

Навчальна програма до курсу
для здобувачів 2 курсу зі спеціальності
026 «Сценічне мистецтво»,
ОП «Акторська мистецтво драматичного театру і кіно»

Укладачі :

Анастасія БІЛЕНЬКА

доктор філософії з культурології, викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури

Ольга СВИТЛИЧНА

викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії ку-
льтури

Видається в авторській редакції

Комп'ютерний набір А.Біленька

План 2024

Формат 60x84/16

Гарнітура "Times". Папір для мн. ап.

Ум. друк. арк. _____ Обл.-вид. арк. _____

Адреса редакції і видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз,4

тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.

Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.